

4. Исследованиями установлена обратная зависимость между взглядом респондентов на наркотические вещества и качеством их отношений с учителями. Авторитет учителя, его компетенции помогают ученикам остаться сильными, не сломаться, не растеряться в случае трудностей в современном мире.

5. В педагогических университетах, наряду со знаниями предмета выбранной специальности, будущим учителям обязательно нужна педагогическая и психологическая подготовка.

ЛИТЕРАТУРА

1. Grincevičienė V. Ugdymo dalyvių požiūris [dabarties mokyklą (socialinis pedagoginis aspektas): daktaro disertacija. – Vilnius, 1998.
2. Laužikas J. Mokymo proceso ir mokinių pažangumo problemos/ Mokymo proceso tobulinimo pagrindai. – Kaunas, 1981, p.13.
3. Laužikas J. Mokinių pažinimas ir mokymo diferencijavimas. –Kaunas, 1974.
4. Laužikas J. Pedagoginiai raštai. Švietimo integracijos pagrindai. – Kaunas, 1993.
5. Vasiliauskas R. Vertybių integravimas [ugdymo procesą mokykloje // Pedagogika. – T. 74 (2004), p. 69-72.

SYLWETKA ABSOLWENTA SZKOŁY WYSZEJ W EPOCE WIEDZY.

Alina Borowska

Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

W epoce wiedzy szczególną rolę odgrywa edukacja, ponieważ to właśnie wiedza staje się głównym zasobem ekonomicznym. Badacze od lat sygnalizują powstawanie luki edukacyjnej, to jest nienadążanie edukacji za wymogami organizacji opartych na wiedzy. Badania [2] przeprowadzone przez autorkę wskazują na konieczność posiadania przez absolwentów szkół wyższych szeregu umiejętności, cech i kompetencji związanych bardziej z osobowością niż z zawodem oraz na konieczność dodatkowego celu kształcenia, którym, jak wynika z dotychczasowych rozważań, jest kształcenie sprawcy.

Sylwetkę absolwenta szkoły wyższej w aspekcie ww wymagań, Autorka opisuje za pomocą pojęcia **sprawność absolwenta**, w której zawierają się następujące sprawności: **sprawność intelektualna, sprawność osobista i sprawność społeczna.**

Sprawność intelektualna, która w epoce wiedzy jest sprawą zasadniczą, powinna zdaniem autorki obejmować *umiejętność myślenia systemowego, uczenia się oraz rozwijania kreatywności i intuicji.*

Umiejętność myślenia systemowego przejawia się w widzeniu całości, zwracaniu uwagi na relacje a nie na części systemu, ponieważ właściwośći systemu są właściwościami całości; na myśleniu w kręgu wzajemnych wpływów a nie myśleniu wprost; w sztuce rozpoznawania podstawowych struktur, czyli archetypów systemów, oraz świadomości i wiedzy o wpływie własnych wierzeń i modeli mentalnych na systemy, w których jednostka działa.

Sprawny intelektualnie absolwent powinien znać zasady myślenia systemowego i działania sprzężeń oraz umieć myśleć w kręgu wzajemnych wpływów, widzieć systemy we wszystkich dziedzinach życia, identyfikować archetypy systemowe w życiu osobistym i zawodowym.

Umiejętność uczenia się to umiejętność wykorzystywania całego mózgu, stymulowania jego rozwoju a zwłaszcza drugiej „nieczynnej” półkuli; to stymulowanie pamięci; umiejętność przyspieszonego i fotograficznego czytania; to umiejętność rozpoznawania swoich stylów uczenia się; jak również wykorzystywanie nowatorskich technik uczenia się bazujących na obu półkulach mózgu; takich jak *mind maps* [3].

Na świecie wzrasta świadomość, że nauka uczenia się przed rozpoczęciem jakiegokolwiek szkolenia czy nauczania jest niezwykle ważna i opłacalna. Wiele postępowych organizacji międzynarodowych czyni mnemotechniki obowiązkowymi wstępem do wszelkich kursów [4 s.28]; setki firm zarówno w Europie jak i w USA korzysta z nowych metod nauczania, by przekształcić swoje przedsiębiorstwa w uczące się organizacje [6 s.505].

Sprawny intelektualnie absolwent powinien znać: zasady pracy mózgu i jego wymogi w zakresie zasilania energetycznego; swój indywidualny styl przyswajania wiedzy, rodzaje swojej inteligencji i swoje mocne strony oraz temperament. Powinien znać i stosować czynniki przyspieszające naukę (muzyka, oddech, ćwiczenia fizyczne, wizualizacja); metody pobudzania współpracy między obiema półkulami mózgu; metody przyspieszonego uczenia oraz warunki efektywnej nauki (wewnętrzne i zewnętrzne).

Sprawny intelektualnie absolwent powinien umieć rozwijać i wykorzystywać swoją *kreatywność i intuicję*. Dawniej twórczy rozwój człowieka odbywał się przypadkowo, teraz dzięki nowym odkryciom w dziedzinie budowy i działania mózgu, jest szansa, by odbywał się celowo i świadomie oraz aby był czynnie wspierany i stymulowany w środowisku szkolnym i zawodowym, dzięki czemu może on ulec znacznemu przyspieszeniu.

Sprawny intelektualnie absolwent rozwija swoją kreatywność i intuicję, zna i stosuje twórcze operacje umysłowe i metody rozwiązywania problemów oraz sposoby zasilania procesów twórczych; umie korzystać z metod pobudzania i rozwijania własnej kreatywności, pokonywać bariery w wykorzystaniu kreatywności własnej i innych, tworzyć warunki do kreatywności zespołowej, stwarzać klimat emocjonalny dla twórczości, stosować twórcze metody rozwiązywania problemów. Ponadto zna pojęcie intuicji, jej rolę oraz przydatność; blokady (osobiste i organizacyjne) uniemożliwiające korzystanie z intuicji, warunki i metody sprzyjające rozwojowi i wykorzystaniu intuicji.

Sprawność osobista, przewodzenie sobie lub inaczej zarządzanie samym sobą oznacza: samodzielne kierowanie własnym życiem i karierą, ustalanie i realizację własnych celów życiowych, posiadanie pełnej kontroli nad swoim życiem, zachowaniem i zasobami oraz twórczą adaptację do ciągle zmieniającego się świata. Polega ona na planowaniu swojego życia, kariery oraz wszelkich działań zgodnie z własnymi potrzebami i przekonaniem oraz na świadomym gospodarowaniu swoimi zasobami (energetycznymi, psychicznymi i fizycznymi), a w szczególności emocjami, stresem, czasem. Warunkiem sprawności osobistej jest umiejętność zdobywania *samowiedzy*, kształtowania *poczucia własnej wartości*, *kierowania emocjami* oraz *zarządzania stresem* i *gospodarowania czasem*.

Sprawny osobiście absolwent *zna siebie* i ma *wysokie poczucie własnej wartości*, dzięki czemu ma świadomość własnego potencjału, która jest źródłem energii życiowej i warunkiem rozwoju. Poczucie własnej wartości wpływa na wiarę w siebie i we własne siły oraz na pewność siebie; decyduje o wyborze drogi życiowej i o wykonywaniu codziennych czynności, jest warunkiem zdrowia psychicznego.

Jednym z elementów osobistej sprawności jest umiejętność radzenia sobie z *emocjami* (swoimi i innych). Daniel Goleman [7 s.70] nazywa tę umiejętność „emocjonalną sprawnością”, która jego zdaniem oznacza: umiejętność rozpoznawania, nazywania i wyrażania uczuć; umiejętność kierowania nimi oraz umiejętność odczytywania i właściwej reakcji na uczucia innych ludzi. Emocjonalna sprawność umożliwia uzyskanie emocjonalnej pewności siebie, jak również wpływa na umiejętność inteligentnego układania satysfakcjonujących stosunków z ludźmi.

Sprawny emocjonalnie absolwent zna źródła, treść oraz funkcje swoich emocji, wpływ emocji na wszystkie aspekty życia oraz umie rozpoznawać i nazywać emocje swoje oraz innych ludzi, kierować własnymi emocjami, radzić sobie z emocjami innych ludzi.

Absolwent, który umie zarządzać samym sobą, umie radzić sobie ze *stresem*. Zna teorię powstawania stresu, czynniki wzbudzające stres, swój temperament i próg,

pobudzenia, symptomy reakcji bezpośrednich (fizyczne, emocjonalne i behawioralne), swoje stresory oraz reakcje na stres, źródła stresu (wewnętrzne, zewnętrzne, zawodowe), metody regeneracji zasobów. Ponadto, praktycznie stosuje nabytą wiedzę skutecznie gospodarując swoimi zasobami, dostosowując styl działania do swego temperamentu, stosując metody i techniki redukcji stresu oraz odnowy sił witalnych.

Warunkiem sprawności osobistej jest również umiejętność *gospodarowania czasem*, która stanowi sedno każdej metody pracy i efektywnej samoorganizacji. Czas jest jednym z najbardziej strategicznych zasobów człowieka; jest jego osobistym kapitałem, którego sposób wykorzystania zależy od umiejętności gospodarowania nim [8 s.6].

Gospodarowanie czasem oznacza panowanie nad własną aktywnością i polega na: wytyczaniu motywujących celów i nadawaniu im priorytetów, planowaniu środków i działań, realizacji celów (z podziałem na cele osobiste, zawodowe, rodzinne społeczne, itp.) oraz kontroli osiągniętych efektów.

Sprawy absolwent zna swoją osobistą krzywą wydajności oraz umie: ustalać cele i priorytety, uświadamiać i rozróżniać swoje role życiowe, rozróżniać rzeczy ważne i pilne, ustalać krzywą zakłóceń, planować z wykorzystaniem metod: Kartezjusza i Mindmaps, podejmować decyzje z wykorzystaniem zasady Eisenhowera.

Sprawność społeczna – nazywana również „kompetencją społeczną” [1 s.98], lub „umiejętnościami społecznymi” [7 s.181-184], to sztuka kształtowania stosunków z innymi ludźmi, która polega na mobilizowaniu, inspirowaniu oraz wpływaniu na zachowania innych ludzi. Goleman twierdzi, że brak takich umiejętności powoduje, że osoby o najwyższej inteligencji, nie potrafią właściwie postępować z innymi ludźmi, a tym samym nie są w stanie osiągnąć sukcesu.

H. Gardner [7 s.73-74] na określenie umiejętności społecznych używa określenia „inteligencja interpersonalna”, która zawiera według niego, następujące zdolności: uzdolnienia przywódcze, zdolność pielęgnowania związków z innymi i rozwiązywania konfliktów oraz talent do przeprowadzania analiz społecznych.

Autorka proponuje, aby w zakres sprawności społecznej włączyć następujące umiejętności: *komunikowania się, współpracy grupowej i przewodzenia.*

Sprawni społecznie absolwenci umie skutecznie *komunikować się*, ponieważ zna: warunki skutecznej komunikacji, bariery w komunikacji, rolę komunikacji niewerbalnej, metody budowania pomostów komunikacyjnych. Umie również w podstawowym stopniu, umożliwiającym dalsze samokształcenie, odczytywać sygnały niewerbalne, słuchać aktywnie, nawiązywać i utrzymywać kontakt oraz współodczuwać, zachowywać się asertywnie, rozpoznawać gry psychologiczne i radzić z nimi, stosować sprzężenie zwrotne, czyli udzielać informacji i przyjmować informację zwrotną.

Umiejętność współpracy grupowej staje się bardzo ważną, bowiem aktualnie rośnie rola zespołu jako struktury najbardziej odpowiedniej do twórczej i innowacyjnej pracy w gospodarce opartej na wiedzy. Badania dowodzą, że gdy ludzie mogą pracować na zasadach współzależności i współdziałania, w atmosferze zaufania i przy otwartej komunikacji, to zdolni są do innowacji i do pełnego wykorzystania ich potencjału twórczego, (dających więcej korzyści niż suma ich indywidualnych, lecz niewykorzystywanych oddzielnie możliwości), powstaje bowiem zjawisko synergii – dzięki której „całość jest większa niż suma jej części” [5 s.298].

Sprawni społecznie absolwenci zna warunki efektywności zespołu, procesy zachodzące w grupie, korzyści wynikające ze współpracy zespołowej. Wykorzystując wiedzę z wcześniejszych sprawności absolwenci umie: komunikować się i tworzyć więzi z ludźmi, być zarówno liderem jak i podwładnym, ustalać cele grupowe i osobiste, pracować nad spójnością zespołu, dzielić się wiedzą, współdecydować i brać współodpowiedzialność.

Kolejną umiejętnością będącą warunkiem sprawności społecznej jest umiejętność *przewodzenia*. W ostatnich latach poglądy na pojęcie przywództwa uległy radykalnej zmianie.

Przede wszystkim rozdzielone zostały skale przywództwa (meta, makro, mikro), na nowo zostały określone funkcje i role przywództwa. Badacze organizacji wskazują na przywództwo jako jedyny sposób kierowania pracownikami wiedzy, podkreślają, że potencjalnym przywódcą w organizacji jest każdy, bowiem przywództwo jest funkcją czasu, miejsca i okoliczności. Pracownik wiedzy może lub musi być przywódcą w zależności od sytuacji. W związku z powyższym, w wyniku kształcenia w zakresie przywództwa, sprawny społecznie absolwent, powinien wiedzieć czym jest przywództwo w organizacji, jakie są jego skale, cele i funkcje, jakie cechy i umiejętności powinien posiadać przywódca i jak skutecznie przewodzić innym. Powinien również znać swoje motywy dążenia do przywództwa.

Wymienione sprawności opisujące sylwetkę absolwenta szkoły wyższej w epoce wiedzy, stanowią system powiązanych ze sobą i współzależnych elementów. Wszystkie te elementy stanowią harmonijną całość i podlegają sprzężeniu zwrotnemu w ramach jednego systemu i między sobą, bez zachowania hierarchii.

Kształcenie w tym zakresie w szkole wyższej staje się coraz bardziej niezbędne, co potwierdza rynek usług szkoleniowych w Polsce. Z roku na rok wzrasta ilość firm szkoleniowych a ich oferta dotyczy również „sprawności” opisanych wyżej. Problemem jest jednak bardzo ograniczony dostęp do takich szkoleń, korzystają z nich bowiem (z uwagi na bardzo wysoki koszt) tylko pracownicy bogatych firm zagranicznych oraz fakt, że najczęściej są one wycinkowe (dotyczą krótkiego kursu w zakresie jednego elementu). Warunkiem bycia sprawcą jest nabycie wszystkich sprawności a to wymaga kształcenia zintegrowanego i rozciągniętego w czasie, w zakresie wszystkich sprawności z położeniem nacisku na samokształcenie i samorozwój każdego studenta.

LITERATURA:

1. Argyle M., *Psychologia stosunków międzyludzkich*, PWN, Warszawa, 1991.
2. Borowska A., *Kształcenie dla przyszłości*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2004.
3. Buzan, T. i B., *Mapy twoich myśli*, Wyd. RAVI, Łódź, 1999.
4. Buzan T., *Podręcznik szybkiego czytania*, Wyd. RAVI, Łódź, 1999.
5. Covey S.R., *Zasady działania skutecznego przywódcy*, Wyd. Medium, Warszawa, 1997
6. Dryden G., Voš J., *Rewolucja w uczeniu*, Wyd. Moderski i S-ka, Poznań, 2000.
7. Goleman D., *Inteligencja emocjonalna*, Media Rodzina of Poznań, Poznań, 1997.
8. Seiwert L.J., *Jak organizować czas*, WN PWN, Warszawa, 1998.

СИСТЕМА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В ПЕРИОД ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ ОБЩЕСТВА

Шебанова И.А.

Брестский государственный технический университет, г. Брест, Беларусь

Бурное развитие информационных средств и технологий в наши дни оказывает определяющее влияние на все социально-экономические процессы и определяет масштабы и темпы развития других технологий и таким образом трансформируя все сферы социальной жизни.

Глобализационные процессы также определяют процессы социальных изменений. В свою очередь информатизация общественной жизни является глобальной, дополняя специфическими факторами глобализационные процессы.

Мы являемся свидетелями постепенной системной трансформации современного индустриального общества в постиндустриальное, что приводит к возникновению новых видов общественных отношений, социальных технологий, к изменению социальных ро-